

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

زندگی نامه دکتر حیدر علی هومن
پدر روان سنجی نوین
در ایران

مؤلف: عباس هومن

عضو هیأت علمی دانشگاه خوارزمی

تهران

۱۳۹۲

سرشناسه	: هومن، عباس، ۱۳۳۵ -
عنوان و نام پدیدآور	: زندگی‌نامه دکتر حیدرعلی هومن - پدر روان‌سنجی نوین در ایران / مؤلف عباس هومن
مشخصات نشر	: تهران : پیک فرهنگ، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۱۰۴ ص. : مصور (بخشی رنگی).
شابک	: ISBN:978-600-230-009-6 ریال ۲۵۰۰۰
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
موضوع	: هومن، حیدرعلی، ۱۳۱۱-۱۳۹۱، - سرگذشت نامه
موضوع	: روان‌شناسان - ایران - سرگذشت نامه
موضوع	: روان‌سنجی
رده‌بندی کنگره	: BF ۱۰۹/۱۳۹۲۳/۱۹ ه
رده‌بندی دیویی	: ۱۵۰/۹۲:
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۲۷۵۴۸۸:
عنوان به انگلیسی	: Biography of Dr. Haidar Ali Hooman- The father of modern Psychometrics in Iran

انتشارات پیک فرهنگ

نام کتاب: زندگی‌نامه دکتر حیدر علی هومن

- پدر روان‌سنجی نوین در ایران

تألیف : عباس هومن

عضو هیأت علمی دانشگاه خوارزمی

شمارگان : ۵۰۰ نسخه

چاپ اول : ۱۳۹۲

چاپ : موسسه چاپ و انتشارات پیک فرهنگ

شابک 978-600-230-009-6

ریال ۲۵۰۰۰

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر برای مؤلف محفوظ است
(نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است).

تهران: خیابان انقلاب، خیابان وحید نظری، شماره ۸۲

تلفن ۶۶۴۰۹۴۲۵ - ۶۶۴۱۰۰۲۰

E.mail: info@paykefarhang.com
Website: www.paykefarhang.com

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۶	پیشگفتار
۱۰	زندگی‌نامه مختصر
۱۲	سال‌شمار زندگی استاد
۱۲	۱-۱ تاریخ تولد و فوت
۱۲	۱-۲ تاریخ و محل تحصیلات رسمی دوره‌های ابتدایی و متوسطه
۱۲	۱-۳ تاریخ‌های تحصیلات حرفه‌ای با ذکر رشته و محل تحصیل
۱۴	۲- اطلاعات خانوادگی و منسوبین
۱۶	۳- دوران کودکی، نوجوانی و سابقه تحصیل در دوره ابتدایی و متوسطه
۱۸	۴- نحوه گذران دوران جوانی و میان‌سالی و تحصیلات عالی
۱۹	۵- رساله دوره دکترای تخصصی (در حوزه اندازه‌گیری و ارزشیابی و آمار)
۱۹	۵-۱ عنوان رساله به زبان انگلیسی
۲۰	۵-۲ عنوان رساله به زبان فارسی
۲۰	۶- استادان و مربیان
۲۰	۶-۱ استادان ایرانی در دوره فوق لیسانس
۲۱	۶-۲ استادان آمریکایی در دوره دکترای تخصصی و فوق دکترای
۲۱	۷- فعالیت‌های آموزشی
۲۱	۷-۱ سابقه تدریس در ایران
۲۱	۷-۲ سابقه تدریس در آمریکا
۲۲	۸- بازگشت به کشور برای ارائه خدمات ارزنده علمی- پژوهشی
۲۳	۹- مرتبه دانشگاهی
۲۳	۱۰- عناوین دروس تدریس شده در دانشگاه‌ها
۲۴	۱۱- وابستگی‌های حرفه‌ای یا تخصصی (عضویت در انجمن‌های علمی)
۲۴	۱۲- فعالیت‌های شغلی قبل و بعد از انقلاب اسلامی
۲۶	۱۳- مشاغل پژوهشی
۲۷	۱۴- فعالیت‌های علمی
۲۷	۱۴-۱ آثار تألیف و ترجمه شده
۲۸	۱۴-۲ اهم پروژه‌ها و فعالیت‌های پژوهشی منفرد
۳۰	۱۴-۳ اهم مقالات پژوهشی
۳۲	۱۵- روند فعالیت در حوزه روان‌سنجی و تأثیر ایشان بر این حوزه در ایران
۳۳	۱۵-۱ تأسیس اولین مؤسسه تحقیقات و مطالعات روان‌سنجی در کشور
۳۵	۱۵-۲ فعالیت‌های نظام‌مند در بخش تحقیقات و ارزیابی سؤالات سازمان سنجش و آموزش کشور
۳۵	۱۵-۲-۱ کار در سازمان آزمون‌شناسی قبل از انقلاب اسلامی ۱۳۵۷- ۱۳۴۹

- ۳۵ ۱۵-۲-۲ کار در سازمان سنجش و آموزش کشور بعد از انقلاب اسلامی ۱۳۶۴-۱۳۶۶
- ۳۶ ۱۵-۳ استاندارد کردن انواع تست‌ها و پرسشنامه‌های روان‌شناختی در گروه‌های نمونه ایرانی
- ۳۶ ۱۵-۴ تهیه و تدارک منابع معتبر و جدید برای رشته و گرایش روان‌سنجی
- ۳۷ ۱۵-۵ راه اندازی دوره کارشناسی ارشد رشته روان‌سنجی ۱۳۶۵-۱۳۶۴
- ۳۸ ۱۵-۶ برگزاری نخستین همایش منطقه‌ای روان‌سنجی در ایران در دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی ۱۳۸۸
- ۳۹ ۱۵-۷ تأسیس مرکز روان‌سنجی و مشاوره روان‌شناختی در حوزه نظام روان‌شناسی و مشاوره ۱۳۸۷-۱۳۹۱
- ۳۹ ۱۶- روند فعالیت استاد در حوزه پژوهش
- ۴۰ ۱۷- روش‌های استاد در اعتلاء بخشیدن به روش‌شناسی پژوهش‌ها
- ۴۰ ۱۷-۱ مبارزه با پژوهشگران غیر متخصص
- ۴۰ ۱۷-۲ ترجمه و تألیف کتب روش‌شناسی پژوهش علمی
- ۴۲ ۱۷-۳ تدارک و اجرای پژوهش‌های خرد در قالب کلی پروژه‌های بزرگ به عنوان راه مؤثری برای مقابله با مشکلات اجرائی پروژه‌های پژوهشی
- ۴۳ ۱۸- مهارت‌های علمی
- ۴۴ ۱۹- افتخارات، تشویق‌ها، جوایز، نشان‌ها و مدال‌های دریافت شده
- ۴۶ مراسم نکوداشت و تکریم مقام استاد و اعطای عناوین "بنیان‌گذار حوزه نوین روان‌سنجی کشور" و "پدر روان‌سنجی ایران"
- ۴۸ متن نامه رسمی مربوط به قرار گرفتن نام استاد در فهرست نام‌آوران و مشاهیر علمی ماندگار کشور
- ۴۹ ۲۰- همکاران
- ۴۹ ۲۰-۱ همکاران در دانشگاه‌های مختلف کشور
- ۴۹ ۲۰-۲ همکاران سابق سازمان تحقیقات علمی روان‌سنجی
- ۵۰ ۲۱- شاگردان برجسته ایشان
- ۵۰ ۲۱-۱ فارغ‌التحصیلان دوره دکتری و استادان کنونی
- ۵۰ ۲۱-۲ فارغ‌التحصیلان دوره فوق لیسانس
- ۵۱ ۲۲- اطلاعات مربوط به زندگی برخی از هم‌کلاسی‌های ایشان
- ۵۱ ۲۳- فرزندان استاد و جایگاه حرفه‌ای و شغلی آنان
- ۵۳ ۲۴- طرح دیدگاه‌ها، عقاید و اندیشه‌های مهم
- ۵۳ ۲۴-۱ بیان سه مفهوم اساسی در تفکر علمی
- ۵۴ ۲۴-۲ دیدگاه استاد نسبت به پژوهش علمی و تأثیرات آن
- ۵۴ ۲۴-۳ بی‌توجهی کارفرمایان پژوهشی به مطالعات و پژوهش‌های بنیادی و آثار مخرب آن

- ۲۴-۴ انجام بی‌رویه پژوهش‌های کاربردی
۵۵
۲۴-۵ تأکید بر تئوری پردازی
۵۶
۲۴-۶ دلایل افت کیفی پایان‌نامه‌های تحصیلی فوق لیسانس و دکترا
۵۷
۲۴-۶-۱ کم توجهی به علم آمار در چهارچوب برنامه‌های درسی
۵۷
۲۴-۶-۲ کافی نبودن منابع علمی معتبر
۵۸
۲۴-۶-۳ راهنمایی و هدایت ناکافی دانشجویان
۵۸
۲۴-۷ ویژگی‌های پژوهشگر خوب از نظر استاد
۵۹
۲۴-۸ دستگاه نسبت به عملکرد نظام آموزشی کشور
۵۹
۲۴-۹ ضرورت ایجاد تغییر و اصلاح در نگرش به پژوهش
۶۰
۲۴-۱۰ نگرانی شدید از وضعیت رشته روان‌سنجی در ایران
۶۰
۲۵- شیوه نگارش
۶۱
۲۵-۱ شیوه تدوین آثار علمی از نظر اهمیت قائل شدن به نظر استادان
همکار و دانشجویان
۶۱
۲۵-۲ پویایی در تألیف و تصنیف آثار علمی
۶۳
۲۵-۳ کاربرد شیوه‌های خلاق در ارزشیابی و برگزاری امتحانات
۶۳
۲۵-۴ معادل‌سازی برای واژگان لاتین
۶۴
۲۶- انتقادات
۶۷
۲۶-۱ دشواری بیان مطالب آثار علمی مکتوب
۶۷
۲۶-۲ بذله‌گویی در کلاس درس
۶۸
۲۶-۳ روحیه انتقادگری
۶۸
۲۶-۴ کاربرد اصطلاحات متفاوت با اصطلاحات برخی از مترجمان
۶۸
۲۶-۵ سخت‌گیری و جدیت در امتحانات
۶۸
۲۷- منشور چهارده گانه پژوهش علمی
۶۹
۲۸- اندرزهای اخلاقی استاد
۷۶
نگاه آخر
۷۷
پیوست‌ها
۷۹
اولین خبر درج شده در رسانه‌های جمعی و وب سایت‌ها در مورد مرگ
استاد
۸۰
بیانات نمایندگان جمعی از استادان که قبلاً شاگرد استاد هومن بوده‌اند
۸۱
گزیده‌ای از بیانات و سروده‌های به سوگ نشستگان استاد
۸۵
کلام‌هایی به یاد استاد هومن از یاران زادگاه او
۹۰
سخنان فرزندان استاد در محفل دانشگاهیان شرکت کننده در مراسم
۹۳
تاریخچه مختصر زندگی استاد به زبان انگلیسی
۹۶
تصاویر پشت جلد کتاب‌های منتشر شده استاد
۹۸
گالری عکس‌ها
۱۰۳
برخی از منابع مورد استفاده
۱۰۴

۱۳۹۱ - ۱۳۱۱

پیشگفتار

این کتاب با هدف معرفی استاد فرزانه دکتر حیدر علی هومن، زندگی خانوادگی، تحصیلی، و شغلی و حرفه‌ای، آثار مکتوب غیرچاپی، چاپی و الکترونیکی، کارنامه علمی، پژوهشی، فرهنگی، اخلاقی و تأثیرهایی که بر جامعه علمی در حوزه‌های روان‌شناسی، روان‌سنجی، تعلیم و تربیت، مدیریت، پژوهش علمی، آمار کاربردی در علوم رفتاری، تربیت دانشجو، مدرس، پژوهنده، پژوهشگر و... گذارده‌اند تدوین شده است.

اطلاعات مختصر مطرح شده در این کتاب، شرحی نسبتاً کامل و جامع در باب شیوه و سبک و مهم‌ترین رویدادهای زندگی این استاد در طول هشتاد سال زندگی پربار، به منظور ساختن پلی میان نسل‌های گذشته، حال، و آینده است. رئوس کلی و مفاهیم نهان و آشکار مطالب مطرح شده، در برگزیده معنای زندگی از نظر وی، تشریح رویدادها و چشم اندازهایی که در دوره‌های مختلف حیات خود داشته، آرزوهایی که در ذهن می‌پرورانده، آثار و منابعی که از خود به یادگار گذارده، و تأثیرات مثبت و سازنده‌ای است که بر جامعه علمی و دانشگاهیان باقی گذاشته است. قسمت‌هایی از این زیست‌نامه به زبان خود ایشان به صورت مکتوب یا در مصاحبه‌های رسمی روایت شده توسط خبرنگاران رسانه‌های جمعی (صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران) بدون کمترین دخل و تصرف همراه با ویرایش ادبی بیان گردیده است.

به جرأت و بدون اغراق می‌توان گفت استاد دکتر حیدر علی هومن از جمله دانشمندان متعهد و برجسته کشورمان بوده است که پس از ادامه تحصیل در دانشگاه معتبر خارج از کشور و با وجود مساعد بودن شرایط برای اشتغال و تدریس و کسب درآمد بیشتر در آنجا، مراجعت به میهن را ترجیح داده و تحصیلات خود را در غرب دستمایه خدمات صادقانه به ملت قرار داده است.

در سال‌های آغازین تحول و تجدید حیات علمی - پژوهشی کشور (پس از تحقق انقلاب فرهنگی و دگرگونی در سطح آموزش عالی و بازگشایی دانشگاه‌ها و توسعه مراکز علمی آموزشی - حول و حوش نیمه دوم سال ۱۳۶۲ خورشیدی)، ایشان پس از فارغ‌التحصیلی در مقطع دکترا و فوق دکترا و ورود به کشور، کتاب‌های بسیار مفید و نیادی برای استفاده پژوهشگران در رشته‌های وابسته به علوم رفتاری و اجتماعی تدوین نمودند. تدریس این کتاب‌ها و دسترسی به آن‌ها، از یک سو زمینه مساعدی برای تربیت پژوهشگران متخصص و کارآمد و از سوی دیگر توسعه و بهبود روش‌شناسی پژوهش‌های علمی در رشته‌های مختلف دانشگاهی فراهم آورد. گفتنی است طی دوره نسبتاً طولانی که ایشان به تدریس در دانشگاه‌ها اشتغال داشتند، ارجاع‌های^۱ نسبتاً بی‌شماری از سوی دانشجویان و استادان رشته‌های مختلف به مطالب کتاب‌های ایشان صورت گرفته است.

در مراسم بزرگداشت این استاد که در اواخر سال ۱۳۸۲ با مشارکت پنج دانشگاه معتبر و انجمن‌های علمی کشور و حضور جمع کثیری از دانشگاهیان برگزار شد، بنا بر ادله‌ای که بخشی از آن‌ها در این کتاب تشریح شده است، به وی لقب "پدر روان‌سنجی نوین در ایران" داده شد. برگزاری این مراسم و تجلیل‌های به عمل آمده، برای وی قوت قلبی بود اما به هیچ وجه باعث احساس غرور و تکبر و خودخواهی در وی نشد. عشقی که نسبت به دانشجویان نسل جوان و آموزش سطح بالا به آنان حس می‌کرد، باعث تحرک مضاعف وی شد، به گونه‌ای که طی دو سال پایانی عمر خود دو کتاب بسیار معتبر را تألیف و ترجمه کرد و بیماری

صعب العلاج، فرصتی برای تکمیل کتاب آخر وی که پنج فصل آن را نوشته بود باقی نگذاشت.

بسیاری از شاگردان ایشان که انتظار می‌رود توسعه دهنده و اشاعه دهنده طرز فکر و دیدگاه علمی ایشان باشند، هم اکنون به عنوان اعضای هیات علمی در دانشگاه‌های کشور منشأ خدمات آموزشی- پژوهشی- مدیریتی در بالاترین سطوح علمی هستند.

نگارنده به عنوان کسی که از نزدیک با افکار، عقاید، فعالیت‌ها و آثار استاد آشنا بوده و سال‌ها همراه با وی و در رکاب وی زندگی کرده، سعی داشته‌است واقعیت‌های مطرح شده را به همان‌گونه که روی داده، متناسب با صداقتی که مورد نظر آن استاد فقید بوده، و با کمترین لغزش و خطا و به گونه مستند بیان نماید. با این حال محتویات این مجموعه را نمی‌توان از هر حیث کامل و عاری از نقص دانست. چه بسا ممکن است اطلاعاتی به صورت غیر عمد یا ناخودآگاه فراموش شده یا به صورت پوشیده و نا آشکار مطرح شده باشد. در این نوشته، ابعاد سیاسی، عقیدتی و دینی زندگی استاد توضیح داده نشده اما در پاره‌ای از موارد، به صحبت‌های ناگفته ایشان در محافل عمومی که نشان از زندگی بی‌تکلف و بی‌پیرایه و روحیه انسان دوستانه وی دارد اشاره‌ای شده است.

به جرأت می‌توان گفت که او از جمله کسانی بود که در برابر هیاهوها و تهدیدهایی که محافل سنتی و بعضاً منفعت طلب برای رواج مفکرات غیر نظام‌مند و غیر علمی در رشته روان‌شناسی و شاخه‌های وابسته آن در ایران به راه انداخته بودند ایستادگی کرد و در این راه ناهموار، ناگزیر از تحمل ناملایمات‌های فراوان شد. او در برابر انتقادات و برخوردهای غیرسازنده، از مواضع خود بسیار شجاعانه دفاع می‌کرد و تحت هر شرایطی عقاید خود را -که از پشتوانه بسیار قوی علمی برخوردار بود- بدون پرده پوشی و ترس از انتقادهای جمعی و در نهایت متانت و سنجیدگی علمی ابراز می‌کرد.

امید است که این زندگی‌نامه مختصر، در شناساندن جایگاه علمی و دانشگاهی دکتر حیدر علی هومن به عنوان فردی که شایستگی‌های خود را به کرات به

اثبات رساننده و در راه رسیدن به اهداف متعالی از هیچ کوششی فروگذار نکرده، باعث بسط دیدگاه‌های علمی و اجتماعی وی در بین روشنفکران نسل جوان شود و به خصوص بتواند مشوقی برای دانشجویان، رهروان و تکمیل‌کنندگان خط مشی آن استاد و انگیزه‌ای برای روی آوردن به تفکرات و اندیشه‌های سازنده و خلاق در عرصه علم روان‌شناسی، روان‌سنجی^۱ و علوم تربیتی و سایر رشته‌ها باشد.

عباس هومن

شهریور ۱۳۹۲ خورشیدی

^۱ . با توجه به اینکه در سراسر این کتاب صحبت از «روان‌سنجی» به میان آمده است، لذا قبل از هرچیز لازم می‌دانم تعریف (تعریف‌هایی) نسبتاً جامع از آن را برای خوانندگان مطرح کنم. روان‌سنجی، شاخه‌ای از علم روان‌شناسی است که به عنوان علم سنجش روان‌شناختی (اندازه‌گیری خصائل ذهنی، توانایی‌ها، و فرایندها) شناخته می‌شود (راست و گولومباک، ۲۰۰۹) و فنون آماری و ریاضی را در سنجش تستی روان‌شناختی (روان‌آزمایی) مورد استفاده قرار می‌دهد (Dictionary.com, 2013). روان‌سنجی با طرح، اجرا و تفسیر آزمون‌های کمی برای اندازه‌گیری متغیرهای روان‌شناختی نظیر هوش، استعداد، شخصیت، و خصلتها سر و کار دارد (نقل از فرهنگ لغات هریتیج، ۱۹۹۵، ۲۰۰۱، ۲۰۰۲).

زندگی‌نامه مختصر

دکتر حیدر علی هومن در خانواده‌ای مذهبی از طبقه متوسط و در دامن مادری دوستدار علم و کسب معرفت در شهر شیراز چشم به جهان گشود. تحصیلات خود در سطح ابتدایی و دبیرستان را با موفقیت و اغلب با رتبه اول در سطح استان فارس به پایان رساند. پس از طی تحصیلات لیسانس در ارتش و فوق لیسانس در دانشسرای عالی و دانشگاه تهران و بازنشسته شدن از ارتش، بعد از پیروزی انقلاب اسلامی برای کسب مدرک دکترا و فوق دکترا به آمریکا سفر کرد و در اواخر سال ۱۳۶۲ برای خدمت به جامعه علمی به کشور بازگشت.

کار تدریس و پژوهش و هدایت پایان نامه‌های دانشجویان در دانشگاه‌ها را عملاً از سال ۱۳۴۴ آغاز کرد- که تا ۲۷ سال بعد از آن ادامه یافت. از همان سال، کار تدوین، نظارت بر اجرا و استاندارد کردن تست های هوش در آزمون‌های جداگانه مراکز آموزش عالی و بعدها تکاور سراسری را آغاز کرد و همزمان با آن کار تدوین و اجرای تست های هوش، و استعداد، و رغبت در گروه داوطلبان ورود به ارتش (شامل افسران و درجه داران) را از طریق تأسیس سازمان تحقیقات و روان‌سنجی ارتش به طریقی نظام‌مند انجام داد که تا سال‌ها بعد حتی بدون حضور ایشان نیز به گونه‌ای موفقیت آمیز ادامه یافته است. در یکی از سخنرانی‌هایش اذعان نمود که تشکیل این سازمان، زندگی‌اش را بسیار متحول کرد به گونه‌ای که بیشتر اوقات برای به ثمر رساندن کارها تا پاسی از نیمه شب را در همان مرکز کار می‌کرده است. سازمانی که با ۳ نفر پایه گذاری کرده بود بعد از ۷ سال به ۶۵ نفر رسید و به بزرگترین سازمان‌های تحقیقاتی مملکت تبدیل گردید. به زعم ایشان در واقع دایره تحقیقات روان سنجی ارتش، الگویی برای سایر مراکز تحقیقاتی در مملکت شد.

سراسر زندگی پر بار وی، با پشتکار و شور و شوق فراوان صرف مطالعه، به روز رسانی اطلاعات، ترجمه، تألیف، پژوهش، و تدریس با استفاده از فن آوری های نو می شد. لحظه‌ای از اوقات خود را تلف نمی کرد. گاه مطالبی را با این امید تدوین

می‌کرد که به قول خود وی شاید بتواند برای جامعه پیشرو آینده و کسانی که یادگیری عمیق را به یادگیری سطحی ترجیح می‌دهند مفید واقع شود.

رقابت سازنده در رسیدن به درجات بالای علمی را بسیار دوست داشت و برای رقیبان علمی سرسخت خود، احترام بسیار زیادی قائل بود. از نقد و ارزیابی علمی آثار موجود و مورد نقد واقع شدن به شدت لذت می‌برد. به دانشجویان عشق می‌ورزید و با علاقه تمام و احساس مسئولیت فراوان در تربیت و پرورش آنان برای خدمت به جامعه در حال پیشرفت اهتمام می‌ورزید. دست پرورده‌ی استادان بزرگی از دانشگاه تهران و پرورش دهنده استادان بسیار زیادی در دانشگاه‌های مختلف بود.

سرانجام استاد در اثر ابتلا به بیماری سرطان ریه و تحمل مشقات فراوان در طول سه ماه آخر زندگی، در تاریخ ۱۲ آذرماه سال ۱۳۹۱ خورشیدی مصادف با ۱۷ محرم ۱۴۳۴ قمری بدرود حیات گفت. پیکر ایشان دو روز بعد در میان خیل طرفداران از دانشجو تا استاد به‌ویژه استادانی که از لحاظ علمی هم درجه و همکار ایشان بودند، از محل دفتر خدمات روان‌سنجی و مشاوره‌ای که در سه سال آخر عمر تأسیس کرده بودند و سپس از مقابل در اصلی دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران که سال‌ها با شور و شوق فراوان در آن تدریس کرده بود، تشییع شد. پیکر پاک وی در قطعه نام‌آوران گورستان بهشت زهرا (س) شهر تهران به خاک سپرده شد. مراسم تدفین نیز با حضور تعداد بسیار زیادی از دانشگاهیان، و اعضای خانواده ایشان برگزار شد.

روحش شاد و قرین رحمت باد

۱. سال‌شمار زندگی استاد

۱-۱ تاریخ تولد: دوم مهرماه هزار و سیصد و یازده ، تاریخ فوت: دوازدهم آذرماه هزار و سیصد و نود و یک

۱-۲ تاریخ و محل تحصیلات رسمی دوره‌های ابتدایی و متوسطه:

دبستان رودکی ۱۳۱۷-۱۳۲۲

دبیرستان‌های "سلطانی" (واقع در پشت مسجد مشیر)، حاج قوام" و "حیات" در شهر شیراز ۱۳۲۲-۱۳۲۸

دبیرستان نظام در شهر تهران ۱۳۳۰-۱۳۲۹

۱-۳ تاریخ‌های تحصیلات حرفه‌ای با ذکر رشته و محل تحصیل:

ایران- تهران

۱-۳-۱ لیسانس (رشته علوم نظامی): دانشکده افسری ۱۳۳۴-۱۳۳۱

۱-۳-۲ فوق لیسانس (رشته روان‌سنجی) از دانشسرای عالی (دانشگاه تربیت معلم یا خوارزمی کنونی) ۱۳۴۴-۱۳۴۶

۱-۳-۳ فوق لیسانس (رشته روان‌شناسی تربیتی) از دانشگاه تهران، دانشکده علوم تربیتی ۱۳۴۷-۱۳۴۵

آمریکا، نیویورک

تحصیلات عالی در دانشگاه معلمان^۱ وابسته به دانشگاه کلمبیا^۲ شهر نیویورک آمریکا:

استاد هومن بعد از اتمام تحصیلات فوق لیسانس، به تدریس در مقاطع لیسانس و فوق لیسانس در دانشگاه‌های تهران، دانشسرای عالی ، و مدرسه عالی شمیران مشغول شدند. برای انتخاب محل تحصیل در رشته روان‌سنجی، پس از مشورت با

^۱ . Teachers College

^۲ . Columbia university